1

Archeologia chrześciańska.

Wiadomość o Kosmatach.

Kosmaci.

Rozkwit sztuk pięknych we Włoszech w XIII wieku wiąże się z jedną wielką familią, która aż do prawnuków przykazując sobie te same tradycye licznemi dziełami uwieczniła swoje imię. Z napisów na nich położonych tak w Rzymie jak na prowincyi, można ułożyć rodowód tej znakomitej rodziny, zaczynającej się pod koniec wieku XII a kończonej z XIII.. Nazywają się Kosmaci od jednego ze swych członków, a nie dlatego że pochodzą z miasta Komo jak błędnie niektórzy sądzą. Uprawiali wszystkie działy sztuki z równą biegłością: architektura i ozdoby, skulptury i mozaiki były zarówno przedmiotem ich pracy. W Pałacu Laterańskiem wybudowali kaplicę sklepioną, w katedrze w Anagni kryptę, a klasztor w Subiaco. Dwa razy napotykamy ich nazwiska na kamiennej posadzce bazyliki w Anagni, tak wyższej jak niższej. Ich mozaiki na grobowcach Wilhelma Durando i Kardynała Gonsalvi pokazują ich zdolność do robót najdelikatniejszych.

Rodowód Kosmatych łatwo da się ułożyć z napisów i ciągnie się przez cały wiek XIII w czterych pokoleniach, żaden inny wiek nie może się poszczycić równie liczną i zasłużoną rodziną artystów. +

Pierwszym z całej familii jest Wawrzyniec, który miał syna Jakóba. Jakób rodzi Kosmasa a Kosmas czterych synów: Łukasza, Jakóba, Deodata i Jana.

Wawrzyniec podpisał się na ambonie do lekcyj w Araceli, z białego marmuru ozdobionej rzeźbami i znakomitą mozaiką z emalji. Ambona ewangelji bardzo do niej podobna, zdaje się należeć do tegoż artysty jako i część przegrody chóru znajdująca się teraz za wielkiem ołtarzem i piękna

posadzka. Z dwóch wierszy łacińskich ogłoszonych przez p. Rossi dowiadujemy się że ozdobił także ambonę bazyliki ś. Piotra ~~mozaiką~~ złożoną emalją, et auro vitris. Jakób pracował zrazu przy boku ojca swego w Ara Coeli i u św. Piotra, gdzie się nazywa rzeźbiarzem i synem Wawrzyńca. Sam pracował w kościele ś. Aleksego na Awentynie, gdzie zrobił dziewiętnaście kolumn, z których zachowały się dwie jeszcze, o rzeźbionych kapitelach a przyozdobione różnokolorową emalją. Barbier de Montault przypisuje mu w tymże kościele ozdoby z mozaiki nad główną bramą i w posadzce.

W r. 1205 pod Innocentym III położył imię swoje na poprzecznej belce (linteau) nad wielką bramą ś. Saby na Awentynie, a rękę jego można poznać w mozaikowej posadzce i resztkach dawnej zagrody chóru przymocowanych teraz do tyłu wielkiego ołtarza.

Klasztor ś. Scholastyki w Subiaco pochodzi z dwóch epok późnych. Starszą część wybudował majster Jakób (magister Jacobus) jak się odtąd nazywa ~~w~~ na początku XIII wieku.

W r. 1210 razem ze synem Kosmasem buduje fasadę katedry w Civita Castellana, potem w Rzymie bramę kościoła trynitarzy z mozaiką i rzeźbami.

III. Kosmas najprzód pracuje przy boku ojca, potem na własną rękę robi bogatą posadzkę mozaikową w podwójnej bazylice w Anagni oraz naprawiał ołtarz św. Magnusa. Było to w r. 1230. Około r. 1260 razem z dwoma synami kończy klasztor ś. Scholastyki zaczęty niegdyś przez ojca Jakóba. W trzech wierszach łacińskich poleca się pamięci potomności.

Mikołaj III ~~f~~ kazał mu wybudować kaplicę swoją prywatną w pałacu lateraneńskim, która się dotąd zachowała pod nazwą sancta sanctorum. W tej kaplicy, największej z jego robót artystycz,

/

nych pełnił obowiązki architekta, mozaicysty i rzeźbia„
rza; Pan Rossi przypisuje jemu fasady katedr w Tera„
mo (: Abruccy :) w Tivoli i w Falleri, oraz w Rzymie
cyborium teraz zniszczone w ss. Jana i Pawła gdzie
może także kilka mozaik do niego należy.

IV. Łukasz najstarszy syn Kosmasa pomaga
ojcu w budowaniu Klasztoru Subiackiego i przyozdobie„
niu posadzki katedry w Anagni.

Jakób drugi młodszy brat Łukasza pomaga
także ojcu w Subiaco i w Anagni. Po śmierci ojca
razem z bratem Deodatym ułożył posadzkę ś. Jakóba
alla Lungara w Rzymie, dzisiaj zaginioną.

W r. 1293 pracuje w Orvietto.

Deodat w r. 1296 rzeźbi z białego marmuru pięk„
ne cyborium u najświętszej Panny in Cosmedin i przy„
ozdabia je emalją.

Z tego cyborium które stało na ołtarzu ś. Mag„
daleny w Lateranie kilka resztek wmurowano w„
mury klasztoru. Może od niego pochodzi piękna po„
sadzka w Lateranie mozaikowa i emaljowane stop„
nie tronu papiezkiego.

Jego cyborium w jednej z Kaplic najświętszej
Panny in campitelli znane nam tylko z lichego ry„
sunku Ciampigniego.

Nareszcie p. Rossy z notatki sławnego Sua„
reza dowiedział się że pracował także przy ś. Pio„
tre w Tivoli.

Jan głównie tworzył nagrobki, o gotycznym
rysunku architektonicznym, ozdobione emalją i spo„
czywającym posągiem umarłego. Podpisuje się sy„
nem majstra Kosmasa a na grobie kardynała
Gonsalvi, hiszpana, biskupa albańskiego w Maria
Maggiore nazywa się obywatelem Rzymskim.

Do niego należą także nagrobek Diakona
Stefana de Surdis w ś. Balbinie i Wilhelma Du„
rando sławnego liturgisty i Kanonisty XIII wieku w
poprzecznej nawie Minerwy

Kosmaci założyli w Rzymie pobrójną szkołę ar„
chitektury, skulptury i mozaiki. Co do mozaiki robi
się ona albo z kamieni albo z emalji. Rozkład jéj
zawsze tem sam. Przedmiot mający nią być oz„
dobiony, podzielony na kwadraty. Śródek kwa„
dratu wypełnia płyta z porfiru lub serpentynu,
otaczająją wstęga gwiazdzista. Kolumny są przyoz„
dobione sposobem mozaikowym. Mozaiki kamien„
ne znajdują się głównie na bramach i posadzkach,
a porfio i serpentyn są ich głównym materyałem.

Emalje są roboty bardzo delikatne i układane
w regularnych geometrycznych rysunkach, z wielkim
gustem. Kosteczki emaljowe wsadzane są w wyżło„
bieniach marmuru za pomocą wapna, który bia„
łym kolorem swoim odgradza od siebie linie i
kolory. Tło ich zwykle jest złote, nie ulegające
psuciu dla pokrycia z białego szkła. Inne
kolory są bardzo żywe, wybitne i nie liczne.
Nachodzą się następujące: niebieski (indigo)
biało mleczny, zielony, szafranowy i purpu„
rowy.